

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 30. novembrī

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Daiga Rezevska un Jānis Neimanis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 231/2020),

konstatēja:

1. No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt likuma „Par tiesu varu” 28.⁶ panta sesto daļu (turpmāk arī – apstrīdētā likuma norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 64. un 96. pantam un spēkā neesošu no spēkā stāšanās dienas;

1.2. atzīt Ministru kabineta 2016. gada 20. septembra noteikumu Nr. 618 „Tiesu informatīvās sistēmas noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 618) 3. un 17. punktu (turpmāk arī – apstrīdētās noteikumu normas) par neatbilstošu Satversmes 96. pantam un spēkā neesošu no spēkā stāšanās dienas;

1.3. nodrošināt Pieteikuma iesniedzēja anonimitāti Satversmes tiesas procesā.

2. Apstrīdētā likuma norma noteic, ka Ministru kabinets nosaka tiesu informatīvās sistēmas izveidošanas, uzturēšanas un izmantošanas kārtību, kā arī minimālo iekļaujamās informācijas apjomu, ievērojot normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus.

Saskaņā ar Noteikumu Nr. 618 3. punktu tiesu informatīvās sistēmas izveidošanas un izmantošanas mērķis ir automatizēt tiesu lietvedības ciklu, nodrošinot vienotu elektronisku informācijas reģistrēšanu, apstrādi, glabāšanu, izmantošanu, pārraidīšanu un pieejamību, nepieciešamās informācijas apmaiņu starp tiesām un iestādēm, informācijas apmaiņu automatizētā režīmā ar citām informācijas sistēmām, kā arī automatizētu statistikas pārskatu sagatavošanu.

Noteikumu Nr. 618 17. punkts noteic, ka tiesneši un tiesu darbinieki sistēmu izmanto amata vai darba pienākumu izpildes laikā šo noteikumu 3. punktā norādītajam mērķim. Minētajām personām tiesības izmantot sistēmu rodas, uzsākot pildīt amata vai darba pienākumus.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts

pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei, kā arī citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām. Līdz ar to šā lēmuma 1.1. un 1.2. apakšpunktā norādītie prasījumi ir piekritīgi Satversmes tiesai.

5. Pieteikuma iesniedzējs vienā pieteikumā apstrīd vairāku normatīvo aktu normu atbilstību Satversmei.

Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas 1. punkts paredz, ka vairāku normatīvo aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā ir pieļaujama gadījumā, kad tiek apstrīdēts normatīvais akts vai tā daļa un uz to pamata izdotās zemāka juridiska spēka tiesību normas.

Apstrīdētās noteikumu normas ir izdotas saskaņā ar apstrīdēto likuma normu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs vienā pieteikumā apstrīdēt likuma normas un Ministru kabineta noteikumu normu atbilstību augstāka juridiska spēkā tiesību normām.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas 1. punkta prasībām.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka tiesu informatīvajā sistēmā ir ievietoti tiesu nolēmumi krimināllietā, kas ietver datus par Pieteikuma iesniedzēja sodāmību. Šie nolēmumi sistēmā glabājas neanonimizētā veidā. Pieteikuma iesniedzējs konstatējis, ka tiesneši un tiesu darbinieki, pamatojoties uz apstrīdētajām noteikumu normām, tiesas spriešanas vajadzībām lietās, kas nav saistītas ar Pieteikuma iesniedzēju, izmantojuši šos nolēmumus. Viņš lūdzis Tiesu administrācijai pārtraukt datu apstrādi, taču Pieteikuma iesniedzēja lūgums tika noraidīts.

Pieteikumā norādīts, ka tiesu nolēmumos iekļautā informācija kopā ar Pieteikuma iesniedzēja vārdu, uzvārdu un personas kodu esot uzskatāma par personas datiem. Savukārt šādu personas datu iegūšana un izmantošana tiesas nolēmumu sagatavošanai esot uzskatāma par datu apstrādi. Apstrīdētajā likuma normā neesot konkretizēts minimālais tiesu informatīvajā sistēmā iekļaujamās informācijas apjoms un apstrādes nolūks. Savukārt apstrīdētās noteikumu normas piešķirot tiesnešiem un tiesas darbiniekiem tiesības izmantot sistēmu, tostarp tajā apkopotos tiesu nolēmumus. Tādējādi šīs normas aizskarot Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 96. pantā noteiktās pamattiesības, jo pieļaujot to, ka tiesas spriešanas vajadzībām tiek veikta Pieteikuma iesniedzēja datu apstrāde.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu iespēju nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem secināms, ka Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, jo ir apstrīdējis un pārsūdzējis Tiesu administrācijas faktisko rīcību.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmais teikums nosaka: „Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no Augstākās tiesas (datums) sprieduma lietā (numurs) pieņemšanas dienas. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2020. gada 12. novembrī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība katrai pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

8.1. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētajā likuma normā ietvertais Satversmes 96. pantā noteikto pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo likumdevējs pats nav noregulējis sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības saistībā ar minimālās iekļaujamās informācijas apjomu tiesu informatīvajā sistēmā. Tādēļ apstrīdētā likuma norma, ciktāl tā attiecas uz pilnvarojumu Ministru kabinetam noteikt minimālo tiesu informatīvajā sistēmā iekļaujamās informācijas apjomu un datu apstrādes nolūku, neatbilst Satversmes 64. un 96. pantam.

Lai izvērtētu, vai apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums atbilst Satversmes 96. pantam, Satversmes tiesa noskaidro, vai apstrīdētā norma šīs pamattiesības ierobežo, un izvērtē: vai šis ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu, vai tam ir legītīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam. Proti: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti legītīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai nepastāv personu pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi; 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-30-01 12. un*

15. punktu). Ja apstrīdētajā normā ir ietverts arī pilnvarojums Ministru kabinetam, tad pārbaudot to, vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jāpārlicinās arī par to: 1) vai likumdevējs pats ir noregulējis sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības; 2) vai likumdevējs apstrīdētajā likuma normā ir skaidri norādījis, kādas likumdevēja noregulētas tiesiskās attiecības Ministru kabinets var konkretizēt (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-37-0103 18.3.1. punktu*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir skaidri jānorāda, kādas likumdevēja noregulētas tiesiskās attiecības Ministru kabinets ir tiesīgs konkretizēt (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 25.3.1. punktu*). Tomēr ar likumdevēja doto pilnvarojumu jāsaprot ne tikai viena konkrēta, lakoniska tiesību norma, bet paša likuma būtība un mērķi. Tādēļ likumdevēja dotā pilnvarojuma saturs ir noskaidrojams, sistēmiski vērtējot visu normatīvo aktu, bet, ja nepieciešams, arī attiecīgās jomas vai dažkārt pat citu, ar to saistīto jomu regulējumu kopumā (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-33-03 14. punktu*). Turklāt pat tad, ja likumdevēja dotais pilnvarojums ir plašs vai salīdzinoši abstrakts, izpildvarai, interpretējot pilnvarojamo likuma normu, ir jāievēro likumā ietvertie mērķi un vērtības, kuru aizsardzībai likums ir pieņemts, un jādarbojas kā likumā noteikto vadlīniju īstenotājam, ievērojot vispārējos tiesību principus un citas Satversmes normas (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-37-0103 18.3.2. punktu*).

Likumdevējs ar apstrīdēto likuma normu ir pilnvarojis Ministru kabinetu noteikt tiesu informatīvās sistēmas izveidošanas, uzturēšanas un izmantošanas kārtību, kā arī minimālo iekļaujamās informācijas apjomu. Pilnvarojumā norādīts, ka, konkretizējot šīs tiesiskās attiecības, Ministru kabinetam jāievēro normatīvajos aktos noteiktie ierobežojumi. Fizisko personu datu apstrādes principus, kas Ministru kabinetam bija jāņem vērā Noteikumu Nr. 618 pieņemšanas laikā, noteica Fizisko personu datu aizsardzības likums. Saskaņā ar šā likuma 7. pantu personas datu apstrāde ir atļauta tikai tad, ja likumā nav noteikts citādi un ja tā nepieciešama pārzinim likumā noteikto pienākumu veikšanai. Personas datus, kuri attiecas uz noziedzīgiem nodarījumiem, sodāmību krimināllietās un administratīvo pārkāpumu lietās, kā arī uz tiesas nolēmumu vai tiesas lietas materiāliem, drīkst apstrādāt tikai likumā noteiktās personas un likumā noteiktajos gadījumos (*sk. Fizisko personu datu aizsardzības likuma 12. pantu*). Turklāt likuma „Par tiesu varu” 28.⁶ panta septītajā daļā likumdevējs ir noteicis, ka tiesu informatīvajā sistēmā iekļautā informācija ir ierobežotas pieejamības informācija.

Pieteikumā nav pamatots, kādēļ iepriekš norādītais tiesiskais regulējums nenovērš apstrīdētās likuma normas iespējamo neatbilstību Satversmei. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, ka, pilnvarojot Ministru kabinetu noteikt tiesu informatīvās sistēmas izveidošanas, uzturēšanas un izmantošanas kārtību, kā arī minimālo iekļaujamās informācijas apjomu, likumdevējs pats nebūtu noregulējis sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdētās likuma normas iespējamo neatbilstību Satversmes 64. un 96. pantam ir uzskatāms par acīmredzami nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.

8.2. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tās pieļauj neanonimizētu tiesu nolēmumu krimināllietās izmantošanu citu ar datu subjektu nesaistītu nolēmumu sagatavošanā, neatbilst Satversmes 96. pantam. Tajās ietvertais tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ierobežojums neesot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo esot formulēts pārāk vispārīgi.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka no Satversmē ietvertajām tiesību normu kvalitātes prasībām neizriet tas, ka ikvienai tiesību normai vajadzētu būt formulētai kā absolūti precīzai instrukcijai (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu*). Tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju. Proti, tiesību norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*). Tomēr tas vien, ka tiesību normas jēgas noskaidrošanai nepieciešams šo normu interpretēt, pats par sevi vēl nenoved pie tiesību normas neatbilstības Satversmei (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-03-01 18.1. punktu*). Tieši pretēji – noskaidrojot apstrīdētās normas saturu un izvērtējot tās atbilstību skaidrības un paredzamības prasībām, nevar aprobežoties tikai ar vienas interpretācijas metodes izmantošanu. Lai atklātu tiesību normas saturu, ir jāizmanto visas tiesību normu interpretācijas metodes – ne tikai vēsturiskā, bet arī gramatiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā metode. Tikai visu šo metožu pielietošana ļauj nonākt pie tiesību normas interpretācijas rezultāta (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-22-01 22.1. punktu*). Turklāt tiesību norma var būt pietiekami skaidra un paredzama arī tad, ja personai šīs normas tvēruma noskaidrošanai nepieciešama atbilstoša juridiskā palīdzība (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu*).

Pieteikumā ir citēta Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra un norādīti apsvērumi, kāpēc apstrīdētās noteikumu normas, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, ir neskaidras. Proti, lai gan tiesu informatīvā sistēma esot izmantojama tiesvedības vajadzībām, citstarp lai sagatavotu tiesu nolēmumus, apstrīdētās noteikumu normas neietverot skaidru norādi par to, kādi nosacījumi un ierobežojumi tiesnešiem un tiesu darbiniekiem jāievēro, izmantojot sistēmu amata vai darba pienākumu izpildes laikā. Apstrīdētajās noteikumu normās noteiktais datu apstrādes mērķis esot formulēts pārāk vispārīgi. Tomēr, ievērojot minētās Satversmes tiesas atziņas par tiesību normas atbilstību skaidrības un paredzamības prasībām, pieteikumā nav pamatots, kādēļ datu apstrādes mērķis saturiski nav skaidrs un Ministru kabinetam būtu pienākums visus iespējamus gadījumus, kad tiesneši un tiesu darbinieki amata vai darba pienākumu izpildei ir tiesīgi izmantot tiesu informatīvo sistēmu, izsmeltoši norādīt Noteikumos Nr. 618. Kā to (datums) spriedumā lietā (numurs) norādījusi Augstākā tiesa, tiesas darbības pamatā ir tieši tiesas spriešanas funkcija. Šīs funkcijas ietvaros tiesa izskata lietas, veicot dažādas ar lietas izskatīšanu saistītas darbības, tostarp iegūstot nepieciešamo informāciju. Arī veidojot vienotu tiesu praksi un ievērojot judikatūru, tiesa īsteno tiesas spriešanas funkcijas (*sk. šā sprieduma 11. punktu*). Satversmes tiesa ir atzinusi, ka demokrātiskā tiesiskā valstī tiesu varu raksturo neatkarība un rīcības brīvība, kas nepieciešama tiesas funkcijas īstenošanai. Tādējādi ir jānosaka tāda tiesas procesa kārtība un nosacījumi, kas atbilst tiesu varas raksturam un lomai demokrātiskā tiesiskā valstī (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-11-01 12. punktu*).

Pieteikumā norādīts: lai gan apstrīdētajās noteikumu normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis, tomēr tas neesot samērīgs, jo esot citi leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi. Piemēram, atkarībā no lietas veida varot ierobežot piekļuves tiesības tiem nolēmumiem, kas nav anonimizēti. Tāpat esot iespējams nolēmumus tiesu informatīvajā sistēmā glabāt vienīgi anonimizētā veidā. Turklāt jau šobrīd daļa no nolēmumiem anonimizētā veidā esot pieejami Augstākās tiesas judikatūras datubāzē, kuru tiesneši un tiesas darbinieki varot izmantot.

Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts: izvērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī saudzējošākā veidā, jāņem vērā, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu un 2015. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-34-01 18. punktu*). Turklāt par saudzējošāku leģitīmā mērķa sasniegšanas

līdzekli nevar tikt uzskatīts tāds līdzeklis, kas no valsts prasa papildu finanšu resursus vai kas paredz noteikt pamattiesību ierobežojumu citām personām (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-69-01 14.2. punktu un 2014. gada 7. jūlija sprieduma lietā Nr. 2013-17-01 28.3. punktu*). Ievērojot minētās Satversmes tiesas atziņas, pieteikumā nav pamatots tas, ka ar Pieteikuma iesniedzēja norādītajiem līdzekļiem legītīmo mērķi būtu iespējams sasniegt tādā pašā kvalitātē. Turklāt pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums arī tam, ka labums, ko no apstrīdētajās noteikumu normās ietvertā ierobežojuma iegūst sabiedrība, ir mazāks par Pieteikuma iesniedzēja tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu.

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdēto noteikumu normu iespējamo neatbilstību Satversmes 96. pantam ir uzskatāms par acīmredzami nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.

9. Papildus Pieteikuma iesniedzējs lūdzis nodrošināt viņa anonimitāti Satversmes tiesas procesā. Šāds lūgums pamatots ar to, ka informācija par Pieteikuma iesniedzēja sodāmību ietilpst viņa Satversmes 96. pantā noteikto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā.

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 28.³ pantu pieteikums, pēc kura izskatīšanas pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt lietu, ir ierobežotas pieejamības informācija. Lēmums par atteikšanos ierosināt lietu var tikt publicēts Satversmes tiesas mājaslapā, aizklājot fizisku personu identificējošus datus. Tādējādi konkrētajā gadījumā nav nepieciešams papildus noteikt ierobežotu pieejamību Pieteikuma iesniedzēja identificējošajai informācijai.

Līdz ar to šā lēmuma 1.3. apakšpunktā norādītais lūgums ir atstājams bez izskatīšanas.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

1. Atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 231/2020).
2. Atstāt bez izskatīšanas šā lēmuma 1.3. apakšpunktā norādīto lūgumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Aldis Laviņš